

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

Тренінг курс: педагогічна майстерність

**Методичні рекомендації до виконання
для здобувачів вищої освіти
спеціальності 073 «Менеджмент»
освітньої програми «Менеджмент»
третього (освітньо-наукового) рівня**

**Харків
ХНЕУ ім. С. Кузнеця
2025**

УДК 378.1(072)

Т66

Укладач: Т.І. Дементьева,
Г.А. Полякова

Затверджено на засіданні кафедри педагогіки, іноземної філології
та перекладу.

Протокол № 1 від 02.09. 2024 р.

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Тренінг курс: Педагогічна майстерність: методичні реко-
Т66 мендації до виконання для здобувачів вищої освіти спеціальності
073 «Менеджмент» освітньої програми «Менеджмент» третього
(освітньо-наукового) рівня / уклад. Т. І. Дементьева,
Г. А. Полякова – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2025. – 31 с.

Подано навчальні матеріали для практичних завдань та самостійної
роботи для здобувачів з метою формування і розвитку професійної
компетентності майбутнього викладача закладу вищої освіти.

Рекомендовано для здобувачів вищої освіти спеціальності 073
«Менеджмент» освітньої програми «Менеджмент» третього (освітньо-
наукового) рівня.

УДК 378.1(072)

© Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця, 2025

ВСТУП

Сучасна система вищої освіти вимагає від викладачів не лише глибоких професійних знань, а й високого рівня педагогічної майстерності, методичної підготовки та здатності до інноваційної діяльності. Зміни у суспільстві, технологічний прогрес і новітні освітні тенденції зумовлюють необхідність оновлення підходів до викладання, впровадження інтерактивних методів навчання та постійного професійного розвитку викладачів.

Методичні рекомендації з тренінг курсу «Педагогічна майстерність» спрямовані на формування й удосконалення професійної компетентності майбутніх викладачів закладів вищої освіти. Вони охоплюють ключові аспекти педагогічної майстерності, методики розробки й організації навчальних занять, оцінювання результатів навчання та розвитку загальних компетентностей викладача.

Кожна з цих тем містить інтерактивні завдання (рольові міні-ігри, кейс-методи, дискусійні формати, симуляційні вправи), які сприяють формуванню навичок педагогічної комунікації, ефективного управління аудиторією, критичного мислення, самостійної роботи, ефективної взаємодії, креативного підходу до викладання та рефлексивної діяльності тощо.

Знання, здібності та навички здобувачів можна оцінити під час виконання завдань.

Компетенції та результати навчання, сформовані курсом, визначені в таблиці нижче.

Компетенції та результати навчання, сформовані компонентом

Результати навчання	Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач вищої освіти
РН 01	СК 03
РН 02	СК 02
РН 03	СК 03
РН 05	СК 05
РН 06	ЗК 01
РН 08	ЗК 01, ЗК 04; СК 03, СК 04, СК 05.

де РН01. Застосовувати сучасні інструменти і технології пошуку, оброблення та аналізу інформації, зокрема, статистичні методи аналізу даних великого обсягу та/або складної структури, спеціалізовані бази даних та інформаційні системи.

РН02. Вільно презентувати та обговорювати з фахівцями і нефахівцями результати досліджень, наукові та прикладні проблеми менеджменту державною та англійською мовами, кваліфіковано відображати результати досліджень у наукових публікаціях у провідних міжнародних наукових виданнях; критично аналізувати іншомовну наукову літературу зі спеціальності.

РН03. Розробляти та досліджувати концептуальні, математичні і комп'ютерні моделі процесів і систем, ефективно використовувати їх для отримання нових знань та/або створення інноваційних продуктів у галузі менеджменту та дотичних міждисциплінарних напрямках; застосовувати існуючі методи аналізу тенденцій та закономірностей розвитку макро- та мікроекономічних процесів, зокрема, методи економіко-математичного моделювання для прийняття зважених управлінських рішень; будувати обґрунтовану систему показників як основу наукового дослідження та прогнозувати економічні процеси

РН05. Глибоко розуміти загальні принципи та методи управлінських наук, а також методологію наукових досліджень, застосувати їх у власних дослідженнях у сфері менеджменту та у викладацькій практиці; знати зміст та функції науки як соціального інституту, загальні закономірності розвитку науки, структуру та рівні наукового пізнання; свідомо формулювати проблеми і завдання конкретного наукового дослідження в професійній сфері; володіти методологічними прийомами висунення наукових гіпотез, їхньої перевірки і побудови наукової теорії.

РН06. Планувати і виконувати наукові і прикладні дослідження з менеджменту та дотичних міждисциплінарних напрямів з використанням сучасних інструментів, критично аналізувати результати власних досліджень і результати інших дослідників у контексті усього комплексу сучасних знань щодо досліджуваної проблеми; складати пропозиції щодо фінансування досліджень та/або проектів; знати основні характеристики проектних форм наукових досліджень, технології роботи над дослідженням, принципи організації наукової праці та впровадження результатів наукових досліджень з урахуванням норм академічної етики.

PH08. Розробляти і викладати спеціальні навчальні дисципліни з менеджменту у закладах освіти; знати та розуміти принципи і систему управління та нормативно-правову базу організації навчального процесу, особливості ведення документації у закладах освіти, сутність освітньої діяльності та її особливості, вимоги до науково-методичного забезпечення освітньої діяльності, інноваційні форми, методи і засоби навчання, нові педагогічні технології.

ЗК01. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми; формулювати та експериментально перевіряти наукові гіпотези, застосовувати набуті знання на практиці; безперервно саморозвиватися та самовдосконалюватися у професійній та/або науково-педагогічній діяльності

ЗК04. Здатність розв'язувати комплексні проблеми у сфері менеджменту на основі системного наукового світогляду та загального культурного кругозору із дотриманням принципів професійної етики та академічної доброчесності, розробляти, планувати й реалізовувати дослідницькі та інноваційні проекти і програми у галузі менеджменту.

СК02. Здатність усно і письмово презентувати та обговорювати результати наукових досліджень та/або інноваційних розробок українською та англійською мовами, опрацьовувати наукову літературу з управління та адміністрування, ефективно використовувати нову інформацію з різних джерел.

СК03. Здатність здійснювати науково-педагогічну діяльність у сфері менеджменту в закладах вищої освіти.

СК04. Здатність ініціювати, розробляти, реалізовувати та управляти науковими проектами у менеджменті і дотичних до нього міждисциплінарних напрямках та /або складати пропозиції щодо фінансування наукових досліджень, реєстрації прав інтелектуальної власності; впроваджувати інноваційні результати наукового дослідження у галузі менеджменту в практичну діяльність сучасних підприємств, установ, організацій

СК05. Здатність використовувати новітні інформаційні технології та інструменти, прогресивні програмні продукти, можливості глобальної мережі Інтернет у процесі продукування нових знань, отримання науково-практичних результатів у галузі менеджменту та у викладацькій практиці.

Тема І. Педагогічна майстерність викладача в контексті тенденцій розвитку вищої освіти.

Мета завдань: розвинути уявлення про педагогічну майстерність викладача, ознайомити із сучасними тенденціями вищої освіти; ключовими компонентами педагогічної майстерності, навчити аналізувати педагогічні ситуації і запропонувати рішення; розвинути різні компоненти педагогічної діяльності, сформувати власний стиль викладання та вдосконалити ключові навички викладача.

Інтерактивні завдання

1. «Ідеальний викладач»

Форма: індивідуальне завдання.

Завдання: створити короткий опис ідеального викладача у сучасних умовах, спираючись на обговорення.

Обговорення: провести міні-презентацію розробленого завдання.

2. Принцип доступності

Форма: індивідуальна робота.

Завдання: розробити коротке пояснення складної теми (будь-якої на вибір) для здобувачів вищої освіти різного рівня підготовки.

Обговорення: труднощів, які виникли під час адаптації матеріалу.

3. Принцип свідомості та активності

Форма: індивідуальна робота.

Завдання: створити інтерактивне завдання для здобувачів, яке стимулює їхню активну участь у навчанні.

Обговорення: провести міні-презентацію розробленого завдання.

4. Принцип системності та послідовності

Форма: індивідуальна робота.

Завдання: розробити структуру однієї лекції, яка включає логічний перехід від базових понять до складних; обґрунтувати, як матеріал буде систематизовано і яким чином нові знання базуються на попередньому.

Обговорення: презентувати структуру перед групою, отримати відгук.

5. Принцип індивідуального підходу

Форма: індивідуальна робота.

Завдання: скласти план роботи зі здобувачами з різними рівнями підготовки;

описати, які методи будуть застосовані для кожного рівня; обрати індивідуальні форми роботи (наприклад, консультації, додаткові завдання).

Обговорити: як можна ефективно враховувати індивідуальні особливості здобувачів.

6. Принцип зв'язку теорії з практикою

Форма: індивідуальна робота.

Завдання: створити завдання, яке дозволяє здобувачам застосувати теоретичні знання на практиці. Наприклад: імітація реальної професійної ситуації, проєктне завдання з реального життя.

Обговорення: як можна покращити зв'язок між теорією та практикою.

7. Принцип наочності

Форма: індивідуальна робота.

Завдання: підготувати презентацію на обрану тему із застосуванням мультимедійних матеріалів, діаграм, графіків або інших візуальних засобів;

оцінити, наскільки використання наочності допомагає кращому засвоєнню матеріалу.

Обговорення: які види наочності найбільш ефективні.

8. Майстерність викладача

Форма: робота в парах.

Завдання: кожна пара отримує опис проблемної ситуації в навчальному процесі (наприклад, здобувачі вищої освіти не включаються в обговорення; технічні проблеми під час онлайн-лекції і т. п.). Запропонувати шляхи вирішення, враховуючи принципи педагогічної майстерності.

Обговорення: кожна пара презентує своє рішення (по 2-3 хвилини).

9. Аналіз педагогічних кейсів

Форма: робота в малих групах.

Завдання: кожна група отримує один кейс (опис педагогічної ситуації). Наприклад, проблема з дисципліною у групі, конфлікт між здобувачами, низька залученість здобувачів в обговорення і т. п. Проаналізувати ситуації і відповісти на запитання: які проблеми є в кейсі, які причини цих проблем, які дії викладача можуть покращити ситуацію тощо.

Обговорення: кожна група представляє свої висновки, викладач пропонує альтернативні підходи до вирішення ситуації.

10. Аналіз викладацької діяльності

Форма: групова робота.

Завдання: група спостерігає за реальним заняттям або надається відеофрагмент лекції. Необхідно проаналізувати педагогічну діяльність викладача за критеріями (чіткість подачі матеріалу, рівень взаємодії зі здобувачами, методи активізації уваги тощо).

Обговорення: які сильні та слабкі сторони помічено, як можна покращити викладання.

11. Педагогічне спілкування

Форма: робота в малих групах.

Завдання: необхідно знайти ефективні комунікативні стратегії для вирішення ситуацій, пов'язаних зі складною комунікацією, використовуючи емоційний інтелект, активне слухання, емпатію (наприклад, невихований здобувач, байдужа аудиторія, неконструктивна критика з боку колег тощо).

Обговорення: альтернативних підходів та їх аналіз.

12. Створення позитивного мікроклімату

Форма: робота в малих групах.

Завдання: кожна група розробляє стратегії створення комфортної атмосфери на занятті (наприклад, як працювати з тривожними здобувачами, як мотивувати до співпраці, як уникати конфліктів тощо). Створити чек-лист «Як зробити навчання комфортним і продуктивним».

Обговорення: презентація напрацювань.

13. Зворотний зв'язок у навчанні

Форма: індивідуальна робота.

Завдання: сформулювати різні варіанти зворотного зв'язку на відповідь здобувача (підбадьорюючий, коригувальний, критичний, нейтральний). Проаналізувати, як різні стилі впливають на мотивацію здобувачів вищої освіти.

Обговорення: найефективніші підходи до зворотного зв'язку.

14. Стимулювання здобувачів

Форма: робота в малих групах.

Завдання: обговорення різних методик активізації уваги (кейси, інтерактивні лекції, гейміфікація, проблемне навчання тощо), як зробити заняття цікавим і мотивуючим для здобувачів.

Обговорення: презентація ідей та їх застосування на практиці.

15. Моделювання викладацької діяльності

Форма: індивідуальна робота.

Завдання: змоделювати педагогічну діяльність (обрати стиль викладання, методи та прийоми тощо).

Обговорення: захист концепції перед групою та отримання конструктивного зворотного зв'язку.

Тема 2. Функції професійної діяльності та професійна компетентність викладача

Мета завдань: формування уявлення про структуру професійної компетентності викладача, уявлення про основні функції професійної діяльності, їх зміст та взаємозв'язок; розвиток практичних навичок застосування функцій у реальних ситуаціях, вирішення складних педагогічних ситуацій, навичок міжособистісної комунікації викладача, навчитися усвідомлювати співвідношення власної самооцінки з оцінкою здобувачів та колег.

Інтерактивні завдання

1. Функції викладача

Форма: робота в малих групах.

Завдання: обговорити питання: «Які функції виконує викладач у своїй професійній діяльності?». Кожна група презентує свої результати.

Обговорення: формується загальний перелік функцій викладача.

2. Аналіз ситуації

Форма: робота в парах.

Завдання: на основі вигаданої педагогічної ситуації (наприклад: викладач отримав групу здобувачів із низьким рівнем підготовки, де мотивація до навчання майже відсутня) визначити, які функції викладача є ключовими в цій ситуації; розробити кроки їх реалізації; обґрунтувати вибір інструментів і підходів.

Обговорення: кожна група представляє своє рішення.

3. Пріоритетні функції викладача

Форма: дві групи.

Завдання: одна команда доводить, що освітня функція є головною, інша – що наукова. Підготувати аргументи та контраргументи.

Обговорення: провести дебати, після яких кожна група робить висновки.

4. Розподіл завдань за функціями

Форма: робота в малих групах.

Завдання: розподілити завдання для викладачів за основними функціями (освітня, виховна, методична, наукова тощо).

Обговорення: кожна група представляє своє рішення.

5. Створення ідеального портрета викладача

Форма: робота в групах.

Завдання: кожна група створює «ідеальний портрет викладача» у вигляді схеми, вказавши основні функції і професійні якості, які допомагають реалізовувати ці функції.

Обговорення: презентувати результати.

6. Тест-дискусія

Форма: індивідуальна робота.

Завдання: підготувати відповіді на питання. Наприклад, що важливіше для викладача – методична підготовка чи педагогічна етика? Яка функція викладача більше впливає на ефективність навчання – освітня чи виховна?

Обговорення: представлення відповідей і пояснення вибору.

7. Аналіз ситуації

Форма: групова робота.

Завдання: проаналізувати кейс із ситуацією, наприклад: «молодий» викладач університету стикається з проблемою низької мотивації здобувачів на лекціях, або здобувачі активно використовують гаджети, не залучаються до обговорення тощо. Визначити можливі причини, запропонувати 3 конкретні дії для вирішення проблеми, обґрунтувати свої рішення, базуючись на теорії професійної компетентності викладача.

Обговорення: представлення рішень.

8. Складові професійної компетентності

Форма: робота в малих групах

Завдання: обговорення питань (Які ключові складові професійної компетентності викладача? Як вони впливають на навчальний процес? тощо) створення «хмари понять» або кластеру.

Обговорення: кожна група презентує свої ідеї.

9. Викладач і здобувач вищої освіти

Форма: робота в парах.

Завдання: один грає роль викладача, інший – здобувача. Викладачеві потрібно пояснити складну тему простою мовою, а здобувач ставить запитання або демонструє нерозуміння. Завдання викладача - знайти спосіб залучити здобувача та допомогти йому зрозуміти тему.

Обговорення: що вдалося, а що варто покращити.

10. Традиційні і інноваційні методи викладання

Форма: робота в двох групах.

Завдання: перша група захищає традиційні методи викладання, друга – інноваційні.

Обговорення: кожна група готує аргументи та відповідає на контраргументи опонентів.

11. Створення навчального міні-проєкту

Форма: робота в групах.

Завдання: кожній групі розробити короткий план заняття (лекції, семінару або практичного заняття) з будь-якої теми. План має включати цілі заняття, методи навчання, оцінювання результатів.

Обговорення: презентація результатів перед групою.

12. «Дзеркало оцінки»

Форма: групова робота.

Завдання: кожен з групи заповнює анкету самооцінки, оцінюючи свої педагогічні якості за шкалою від 1 до 5. Інші учасники (група або викладач) анонімно оцінюють їх за тими ж критеріями.

Обговорення: порівняння результатів: наскільки суб'єктивна та об'єктивна оцінки збігаються.

13. Кейс-метод «Важке рішення»

Форма: групова робота.

Завдання: Група отримує кейс – складну педагогічну ситуацію (наприклад, здобувач конфліктує з викладачем або відмовляється виконувати завдання). Необхідно проаналізувати проблему і знайти оптимальні шляхи вирішення та обґрунтувати свій вибір.

Обговорення: у загальному колі оцінюється їх ефективність.

14. Авторитет викладача: роль чи особистість?

Форма: робота в двох групах.

Завдання: одна група аргументує важливість рольового авторитету, інша – особистісного. Кожна група наводить факти, приклади з власного досвіду.

Обговорення: підбиття підсумків.

15. Портрет авторитетного викладача

Форма: індивідуальна робота.

Завдання: кожен записує три риси викладача, якого вони вважають авторитетним.

Обговорення: аналіз виділених спільних характеристик і створення узагальненого портрета викладача та презентація.

16. Авторитарний чи демократичний викладач

Форма: групова робота.

Завдання: учасники грають викладачів двох стилів (авторитарного та демократичного) у навчальній ситуації (наприклад, пояснення складного матеріалу, відповідь на запитання здобувача). Спостерігачі аналізують реакцію здобувачів, рівень залученості та ефективність викладання.

Обговорення: які методи ефективні, як балансувати між вимогливістю та повагою.

Тема 3. Розробка навчальних занять

Мета завдань: знайомство з основними принципами, методами та підходами до розробки навчальних занять у закладах вищої освіти; формування вмінь та навичок планування та створення структурованих, інтерактивних і ефективних занять відповідно до освітніх стандартів і потреб здобувачів вищої освіти, вмінь використовувати сучасні педагогічні технології, дидактичні матеріали та цифрові ресурси для покращення якості навчального процесу.

Інтерактивні завдання

1. Розпізнай структуру

Форма: індивідуальна робота.

Завдання: визначити за наданими фрагментами занять, яка частина заняття представлена: вступ, основна частина чи висновок.

Обговорення: аргументування відповідей.

2. Формулювання цілей

Форма: робота в малих групах.

Завдання: сформулювати цілі для представлених тем занять.

Обговорення: представлення цілей.

3. Конструктор заняття

Форма: робота в малих групах.

Завдання: обрати методи та інструменти за описом навчальної теми, які зроблять заняття максимально ефективним.

Обговорення: кожна група презентує свої рішення.

4. Розробка анкети зворотного зв'язку

Форма: робота в малих групах.

Завдання: створити коротку анкету для здобувачів, щоб можна було оцінити ефективність заняття.

Обговорення: представити свої напрацювання.

5. Зворотній зв'язок

Форма: індивідуальна робота.

Завдання: за представленими матеріалами (приклади структури занять, формулювання цілей, таблиці з описом інтерактивних методів, картки з темами та ситуаціями для завдань тощо) назвати одну нову ідею чи підхід, які будуть застосувати у викладацькій діяльності.

Обговорення: представлення відповідей.

Тема 4. Організація та проведення навчальних занять

Мета завдань: формування розуміння основних принципів організації та проведення навчальних занять у закладах вищої освіти, вміння використовувати ефективні методи планування, структуризації та реалізації занять різних форматів (лекційних, семінарських, практичних тощо), вміння визначення цілей і завдань навчання; розвиток навичок застосування сучасних педагогічних технологій, методів активізації пізнавальної діяльності здобувачів, інтерактивних методів навчання для підвищення якості освітнього процесу.

Інтерактивні завдання

1. Ідеальне заняття

Форма: індивідуальна робота або в малих групах.

Завдання: розробити модель ідеального навчального заняття для вашої спеціальності. Врахувати методи подання матеріалу, взаємодію зі здобувачами, використання інтерактивних технологій, оцінювання результатів.

Обговорення: Презентація у форматі 5-хвилинного пітчінгу.

2. Аналіз відеофрагментів навчальних занять

Форма: індивідуальна робота.

Завдання: переглянути відео з реальних лекцій/семінарів і проаналізувати:

- Що було ефективним?
- Що варто покращити?
- Які методи активізації здобувачів використовувались?

Обговорення: підсумкова рефлексія.

3. Конструктор заняття

Форма: робота в групах.

Завдання: скласти на основі карток з різними елементами заняття (наприклад, «дискусія», «візуалізація», «кейсовий метод», «тестування», «проектна робота» тощо) структуру ефективного заняття.

Обговорення: презентація результатів, підсумкова рефлексія.

4. Мікровикладання

Форма: індивідуальна робота

Завдання: підготувати та провести 5–7-хвилинний фрагмент заняття, використовуючи активні методи навчання.

Обговорення: зворотний зв'язок за критеріями: чіткість пояснення, залучення здобувачів, використання інтерактивних методів і прийомів.

5. Методи навчання

Форма: робота в двох групах.

Завдання: відповісти на запитання про сучасні педагогічні технології.

Приклади питань:

- Який метод краще підходить для розвитку критичного мислення?
- Що таке змішане навчання?
- Назвіть 3 принципи ефективного зворотного зв'язку.

Обговорення: форма вікторини.

6. Розробка плану заняття

Форма: робота в групах.

Завдання: обрати тему для заняття по профілю дисципліни, розробити план інтерактивного заняття, включити наступні елементи: мету і завдання; методи активного залучення здобувачів; методи перевірки знань і методи зворотного зв'язку.

Обговорення: представлення плану заняття у формі короткої презентації.

7. Структуруй свою лекцію

Форма: робота в групах.

Завдання: на отриману тему та набір елементів лекції (вступ, основна частина, висновки, наочність тощо) потрібно скласти логічну структуру лекції, пояснюючи, обраний порядок.

Обговорення: презентація результатів.

8. Викладацький пітчинг

Форма: індивідуальна робота.

Завдання: за 3 хвилини викласти ключову ідею своєї майбутньої лекції так, щоб зацікавити здобувачів.

Обговорення: взаємний фідбек (Чи було це зрозуміло? Чи хотіли б послухати всю лекцію?)

9. Аналіз відеолекцій

Форма: групова робота.

Завдання: після перегляду коротких фрагментів відеолекцій проаналізувати:

- Чи ефективно представлено матеріал?
- Які техніки залучення аудиторії використано?
- Що можна покращити?

Обговорення: колективне створення «чек-листа» ефективної лекції.

10. Експеримент з методами викладання

Форма: індивідуальна робота.

Завдання: один і той самий фрагмент лекції пояснити у трьох різних стилях:

- Традиційний (монолог викладача).
- Інтерактивний (із запитаннями до слухачів).
- Гейміфікований (у формі гри, кейсу тощо).

Обговорення: який метод був найефективнішим.

11. Лекція-антистрес

Форма: робота в групах.

Завдання: одна група створює «нецікаву лекцію» (із типовими помилками: монотонність, відсутність візуалізації, перевантажені слайди тощо). Інша група аналізує та пропонує способи її покращення.

Обговорення: аналіз і представлення колективних висновків.

12. Майстерність публічного виступу

Форма: індивідуальна робота.

Завдання: провести 5-хвилинні лекції за довільною темою, намагаючись утримати увагу здобувачів. Спостерігачі виставляють оцінки за артистизм, динаміку мови, взаємодію з аудиторією.

Обговорення: підсумкова рефлексія.

13. «Форс-мажорна ситуація» під час лекції

Форма: індивідуальна робота.

Завдання: на основі карток з форс-мажорними ситуаціями (наприклад, технічний збій, неуважна аудиторія, провокаційні питання) повинні зімпровізувати і вирішити ситуацію в режимі реального часу.

Обговорення: аналіз стратегій вирішення.

14. Проведення семінарських занять

Форма: індивідуальна робота.

Завдання: провести фрагмент семінарського заняття, на основі інтерактивних завдань залучити аудиторію до обговорення, стимулювати дискусію.

Обговорення: аналіз представлених фрагментів.

15. Конструктор семінарського заняття

Форма: індивідуальна робота або робота в групах.

Завдання: на основі отриманих карток з різними елементами семінару (наприклад, «питання для дискусії», «групова робота», «кейсовий метод», «міні-презентація», «рольова гра», «мозковий штурм») розробити структуру ефективного семінарського заняття на задану тему.

Обговорення: представлення результатів.

16. Майстерність модерування дискусії

Форма: групова робота (рольова гра); ролі: модератор дискусії і здобувачі, спостерігачі.

Завдання: модератор дискусії на задану тему забезпечує активну участь усіх здобувачів, підтримує конструктивний діалог, запобігає домінуванню окремих здобувачів та вирішує можливі конфлікти. 1 здобувач є

активним учасником дискусії, інший – виконує роль пасивного здобувача тощо. Глядачі спостерігають за дискусією, після чого роблять висновки.

Формат: аналіз ефективності модерування.

17. Нестандартна аудиторія

Форма: робота в малих групах.

Завдання: на основі кейсу із проблемною ситуацією на семінарі (наприклад, здобувачі не підготувалися, один здобувач постійно перебиває інших, група пасивна тощо) необхідно запропонувати стратегію вирішення цієї ситуації.

Обговорення: презентація найкращих стратегій.

18. Експеримент із методами активного навчання

Форма: робота в малих групах.

Завдання: застосувати отриманий метод активного навчання на міні-семінарі та оцінити його ефективність.

Обговорення: взаємний аналіз методів.

19. «Некомпетентний викладач»

Форма: групова робота.

Завдання: одна група готує «неякісний» семінар (наприклад, монотонна розповідь, відсутність інтерактиву, невдале управління групою). Інші аналізують помилки та пропонують, як покращити заняття.

Обговорення: формування правил ефективного семінару.

20. Тренування проведення семінару

Форма: індивідуальна робота.

Завдання: провести свої міні-презентації на вільну тему за своєю спеціальністю у форматі 20 слайдів × 20 секунд кожен. Це тренує навички чіткої, структурованої та динамічної подачі матеріалу.

Обговорення: рефлексія, оцінка чіткості та залученості.

21. Імпровізація проведення семінару без підготовки

Форма: індивідуальна робота.

Завдання: на запропоновану тему за 3 хв. вигадати план семінару та провести його вступну частину.

Обговорення: оцінити, наскільки логічною та цікавою була імпровізація.

22. Тренінг з фідбеку

Форма: рольова гра, ролі: викладач, здобувачі, спостерігачі.

Завдання: на основі конспекту викладач проводить заняття, надає конструктивний зворотний зв'язок зі здобувачами; кожен із здобувачів виконує певну роль (наприклад, припускає помилки у відповіді, інший – боїться висловлюватися тощо), викладач повинен коректно виправляти помилки здобувачів, підтримати того, хто боїться висловлюватися тощо.

Обговорення: формування чек-листа ефективного фідбеку.

Тема 5. Оцінювання результатів навчання

Мета завдань: формування розуміння ролі оцінювання у забезпеченні якості освітнього процесу; розвиток навичок оцінювання, формувального й підсумкового оцінювання для підвищення ефективності навчання здобувачів, навчитися критично мислити, аналізувати та покращувати процеси оцінювання.

Інтерактивні завдання

1. Аналіз систем оцінювання

Форма: робота в малих групах.

Завдання: на основі опису системи оцінювання в різних країнах (наприклад, ECTS, GPA, національні системи) проаналізувати їх сильні та слабкі сторони й запропонувати оптимальний варіант для своєї освітньої програми.

Обговорення: презентація результатів.

2. Пояснення системи оцінювання

Форма: рольова гра: викладач – здобувач – адміністрація; дискусія в групах.

Завдання: викладач – пояснює свою систему оцінювання, здобувач – задає критичні питання щодо її справедливості, адміністрація – має знайти баланс між вимогами обох сторін.

Обговорення: висновки та пропозиції.

3. Конструювання рубрик оцінювання

Форма: робота в малих групах.

Завдання: на основі зразка завдання (есе, проект, усний іспит) створити чітку рубрику оцінювання, включаючи критерії, рівні та вагові коефіцієнти.

Обговорення: взаємооцінювання створених рубрик.

4. Знаходження помилки

Форма: робота в малих групах.

Завдання: на основі опису оцінювання (наприклад, критерії чи підрахунок балів), необхідно знайти логічні, методологічні чи математичні помилки.

Обговорення: представлення виправлень.

5. Викладач і здобувач

Форма: рольова гра, ролі: викладач, здобувач.

Завдання: здобувач висловлює незадоволення оцінкою, викладач аргументує рішення та пояснює критерії оцінювання. Потім ролі змінюються.

Обговорення: підсумкова рефлексія.

6. Конструктор критеріального оцінювання

Форма: індивідуальна робота.

Завдання: розробити систему оцінювання для конкретного курсу/дисципліни, визначити критерії та рівні оцінки, обґрунтувати вибір.

Обговорення: системи оцінювання.

7. Чи потрібне оцінювання

Форма: робота в двох групах.

Завдання: одна група захищає необхідність оцінювання, інша - доводить, що оцінювання може бути шкідливим або застарілим. Використати наукові аргументи та приклади.

Обговорення: підсумкова рефлексія.

8. Аналіз прикладів оцінювання

Форма: індивідуальна група.

Завдання: на основі прикладів оцінювання тесту, екзаменаційних відповідей, рефератів тощо проаналізувати чи відповідають критерії оцінювання, чи є суб'єктивні моменти.

Обговорення: можливих способів покращення об'єктивності.

9. Створення компетентнісного тесту

Форма: індивідуальна робота або робота в малих групах.

Завдання: створити тест із 5–7 питань для оцінювання компетентності у певній дисципліні. Використати різні формати (відкрите запитання, тест з вибором відповіді, ситуаційне завдання тощо). Обмінятися тестами та пройти їх.

Обговорення: підсумкова рефлексія.

10. «Сліпе оцінювання»

Форма: індивідуальна робота.

Завдання: самостійно оцінити роботи і виставити бали за заданими критеріями. Потім порівняти свої оцінки з тими, що поставив викладач.

Обговорення: розбіжностей.

11. Конструктор рубрик оцінювання

Форма: індивідуальна або групова робота.

Завдання: розробити рубрику оцінювання для письмової роботи, усної презентації або проєктного завдання, вказати рівні та критерії (логіка викладу, аргументація, грамотність тощо).

Обговорення: представити рубрику та обговорити її доцільність.

12. Ідеальний спосіб оцінювання

Форма: групова робота.

Завдання: обговорити новітні підходи до оцінювання: гейміфікація, блокчейн-сертифікати, штучний інтелект, запропонувати ідеальний спосіб оцінювання.

Обговорення: способів оцінювання.

13. Оцінка навичок

Форма: робота в двох групах.

Завдання: одна група доводить, що комунікативні навички, критичне мислення, креативність можна оцінити, інша група стверджує, що вони не піддаються об'єктивному вимірюванню.

Обговорення: висновки оформлюються у вигляді резолюції.

14. Система поточного контролю

Форма: парна або групова робота.

Завдання: розробити і представити систему поточного контролю для дисципліни (формати оцінювання, критерії, графік). Інші аналізують систему та пропонують свої доповнення або аргументовану критику.

Обговорення: підбиття підсумків.

15. Розробка чек-листа «Ефективний поточний контроль»

Форма: робота в малих групах.

Завдання: скласти перелік критеріїв, за якими можна оцінити ефективність поточного контролю, оцінити запропоновані методи контролю за цими критеріями.

Обговорення: презентувати результати та обґрунтувати свій вибір.

16. Створення тесту

Форма: індивідуальна або групова робота.

Завдання: розробити тест з теми «Поточний контроль навчальних досягнень здобувача». Створити 5-7 запитань різного типу (відкриті, закриті, ситуаційні).

Обговорення: аналіз тесту.

17. Аналіз реальних кейсів

Форма: робота в малих групах.

Завдання: на основі опису реальної або змодельованої ситуації, пов'язаної з поточним контролем (наприклад, здобувач систематично не виконує завдання або оскаржує оцінку) проаналізувати ситуацію та запропонувати варіанти її вирішення на основі принципів академічної доброчесності.

Обговорення: представити свої висновки.

18. «За» і «Проти» традиційних методів контролю

Форма: робота в двох групах

Завдання: одна група аргументує користь традиційних методів поточного контролю (усні відповіді, письмові роботи, тестування), інша – відстоює переваги сучасних інтерактивних методів (портфоліо, самооцінювання, групові проекти).

Обговорення: підбиттям підсумків та розробка оптимальної комбінованої системи контролю.

19. Симуляція розробки освітньої програми

Форма: робота в малих групах.

Завдання: розробити поточний контроль для нової освітньої дисципліни, визначити цілі, критерії оцінювання, форми контролю, способи фіксації результатів.

Обговорення: презентувати розроблену систему та обговорити її ефективність.

Тема 6. Розвиток загальних компетентностей та особистісних якостей викладача

Мета завдань: розвиток загальних компетентностей та особистісних якостей викладача, необхідних для ефективної педагогічної діяльності; формування комунікативних навичок, а також усвідомленого підходу до власного професійного розвитку, самоменеджменту та педагогічної рефлексії, формування уміння застосовувати методи саморефлексії та особистісного розвитку у професійній діяльності для підвищення якості викладання та взаємодії зі здобувачами.

Інтерактивні заняття

1. Викладач у кризовій ситуації

Форма: робота в малих групах.

Завдання: на основі опису педагогічної ситуації (наприклад, конфлікт із здобувачами, технічні проблеми під час онлайн-лекції, байдужість здобувачів тощо) кожній групі необхідно розробити рішення, використовуючи критичне мислення, комунікативні навички та емоційний інтелект.

Обговорення: презентація рішень.

2. Інтерактивна дискусія

Форма: рольова гра, ролі: проблемний здобувач, викладач.

Завдання: здобувач виконує роль агресивного, байдужого або надто активного; викладач має застосувати навички емпатії, комунікації та мотивації.

Обговорення: після кожної сцени – аналіз дій та пошук кращих рішень.

3. Дебати «Яким має бути сучасний викладач?»

Форма: робота в двох групах.

Завдання: одна група аргументує за «традиційний стиль викладання», інша – за «інноваційний стиль викладання»; кожна група готує аргументи та контраргументи.

Обговорення: спільний аналіз та пошук балансу між обома підходами.

4. Самооцінка та рефлексія «Я – викладач»

Форма: індивідуальна робота.

Завдання: кожен з групи відповідає на запитання:

- Якими навичками та якостями я володію як викладач?
- Які аспекти хочу покращити?
- Як я можу це зробити?

Обговорення: обмін ідеями щодо особистісного розвитку.

5. Ситуаційний тренажер

Форма: робота в парах або малих групах.

Завдання: витягнути картку із ситуацією (наприклад, здобувач запізнюється на всі пари, хтось відволікає увагу на телефон, здобувачі не беруть участі в дискусії тощо). Один грає викладача, інші – здобувачів. Необхідно знайти ефективний спосіб взаємодії.

Обговорення: після кожної сценки аналіз альтернативних стратегій.

6. Як зацікавити здобувачів?

Форма: робота в двох групах.

Завдання: кожна група генерує ідеї для залучення здобувачів до активного навчання. Варіанти включають інтерактивні методи, цифрові інструменти, ігрові елементи тощо.

Обговорення: найкращі ідеї оформлюються у вигляді презентації або чек-листа.

7. Викладацький батл

Форма: робота в парах або малих групах.

Завдання: за 5 хвилин підготувати міні-лекцію або пояснення отриманої теми (наприклад, «Мотивація здобувачів», «Як ефективно оцінювати знання?»). використовуючи найкращі педагогічні практики.

Обговорення: оцінюється виступ за критеріями: чіткість, зацікавленість, інтерактивність.

Тема 7. Розвиток педагогічної техніки

Мета завдань: формування та вдосконалення педагогічної техніки викладача, зокрема розвитку голосу, дикції, невербальної комунікації, управління увагою аудиторії та контролем емоцій; формування умінь використовувати ефективні методи взаємодії зі здобувачами, розвивати виразність мовлення та впевненість у викладанні, а також освоїти прийоми імпровізації та адаптації до різних педагогічних ситуацій.

Інтерактивні заняття

1. Викладач як оратор

Форма: групова робота.

Завдання: виконання вправ на дикцію (скоромовки, артикуляційна гімнастика); читання текстів з різною емоційною виразністю (спокійно, впевнено, з ентузіазмом, з підкресленою інтонацією).

Обговорення: аналіз аудіозаписів власного мовлення та вдосконалення голосових характеристик.

2. Без слів

Форма: групова робота.

Завдання: передати певну педагогічну ситуацію (наприклад, заохочення здобувача до відповіді, здивування, критичне ставлення) без слів – лише жестами, мімікою, позою.

Обговорення: необхідно вгадати ситуацію та проаналізувати ефективність невербальної комунікації викладача.

3. Мікролекція «Педагогічна імпровізація»

Форма: індивідуальна робота.

Завдання: за 3 хвилини необхідно підготувати коротку 2-хвилинну імпровізовану міні-лекцію на випадково отриману тему, використовуючи техніки виразного мовлення та невербальної взаємодії.

Обговорення: оцінювання аудиторією за критеріями: чіткість, емоційність, впевненість.

4. Контроль емоцій

Форма: рольова гра, ролі: викладач, здобувачі.

Завдання: здобувачі ставлять викладачу провокаційні запитання, відволікаються або висловлюють критику. Завдання викладача – професійно та спокійно реагувати, використовуючи педагогічну техніку емоційної регуляції.

Обговорення: аналіз сильних та слабких моментів реакцій викладача.

5. Від пасивного до активного здобувача

Форма: рольова гра, ролі: здобувач, викладач.

Завдання: викладач має залучити пасивного, мовчазного або незацікавленого здобувача до активної участі за допомогою голосу, жестів, міміки, постановки питань.

Обговорення: аналіз ефективних стратегій взаємодії.

6. «Педагогічний театр»

Форма: групова робота.

Завдання: розіграти сценку на основі отриманої ситуації з викладацької практики (наприклад, здобувач запізнюється, відволікається, не хоче відповідати), демонструючи правильне та неправильне застосування педагогічної техніки.

Обговорення: аналіз після кожної сцени.

7. Оцінка власної педагогічної техніки

Форма: індивідуальна робота.

Завдання: провести коротку презентацію (2-3 хвилини) на вільну тему, інші фіксують сильні та слабкі сторони мовлення того, хто виступає, невербальної комунікації та взаємодію з аудиторією.

Обговорення: спільне вироблення рекомендацій.

ОЦІНЮВАННЯ

Університет використовує 100 бальну накопичувальну систему оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти.

Оцінювання проводиться під час практичних занять і спрямоване на перевірку рівня готовності до виконання конкретної роботи та оцінюється за сумою набраних балів. Форма семестрового контролю - залік. Для дисциплін з формою семестрового контролю залік: максимальна сума – 100 балів; мінімальна сума – 60 балів.

Накопичування балів відбувається протягом поточного контролю та відображено у таблиці нижче.

Накопичування балів з навчальної дисципліни

№	Контрольні заходи	Кількість балів
1.	Опрацювання літератури і виконання письмового завдання за темою 1.	8
2.	Опрацювання літератури і виконання письмового завдання за темою 1.	8
3.	Опрацювання літератури і виконання письмового завдання за темою 2.	8
4.	Опрацювання літератури і виконання письмового завдання за темою 2.	8
5.	Опрацювання літератури і виконання письмового завдання за темою 3.	8
6.	Опрацювання літератури і виконання письмового завдання за темою 3.	8
7.	Опрацювання літератури і виконання письмового завдання за темою 4.	8
8.	Опрацювання літератури і виконання письмового завдання за темою 4.	8
9.	Підготовка доповіді з презентацією до теми 5.	10
10.	Опрацювання літератури і виконання письмового завдання за темою 6.	8
11.	Опрацювання літератури і виконання письмового завдання за темою 7.	8
12.	Підсумковий контроль	10
Усього		100

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Короткова Ю. М., Новікова О. О., Мухіна Г. В. Основи педагогічної майстерності й творчості викладача закладу вищої освіти: навчальний посібник / Ю.М. Короткова, О.О. Новікова, Г.В. Мухіна. Київ: ДонДУВС, 2023. 124 с.
2. Основи педагогічної майстерності: навч.-метод. посібник / упоряд. Наталія Мачинська, Анна Федорович, Наталія Яремчук. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 286 с.

Додаткова

3. Бондар В.І. Теорія і практика педагогічної майстерності. – Київ: Либідь, 2017. – 384 с.
4. Горохівська Т. М., Гомонюк О. М., Плахотнюк Г. М. Використання інноваційних педагогічних технологій у процесі розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів в умовах підвищення кваліфікації. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: збірник наукових праць. Вінниця: ТОВ «Друк плюс», 2021. Вип. 60. С. 365–374.
5. Мирончук Н. М. Професійне вигорання викладача вищої школи: чинники, ознаки, способи протидії. Теоретичні і методичні засади розвитку і самовдосконалення особистості педагога-новатора в контексті модернізації нової української школи: зб. наук.-метод. праць / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир: Вид-во Євенок О.О., 2017. С. 62–67. 69 с.
6. Палтишев М.М. Повне зібрання творів у 5 томах. Том І: Педагогічна майстерність та шляхи її досягнення. – Одеса: 2022.
7. Педагогічна майстерність викладача професійної освіти: методичні вказівки до вивчення навчальної дисципліни / уклад.: Ю.С. Красильник. – Київ: КНУБА, 2022. – 56 с.
8. Приліпко В., Ірха А., Савастру Н. Професійний розвиток науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти України у контексті цифрової трансформації освіти. Перспективи та інновації науки. 2023. № 14(32). С. 390–400.

9. Семеновська Л., Даниско О. Професійна компетентність викладача вищої школи як чинник інноваційних змін в освіті. Педагогічні науки. 2022. № 80. С. 42–46.

10. Теорія та практика управління педагогічним процесом: матеріали VI міжнародної науково-методичної конференції, присвяченої вшануванню пам'яті Полторака Валентина Семеновича, м. Одеса, 26-28 травня 2021 року / відп. за вип. А. В. Полторак – Одеса: Астропринт, 2021.С.1-7

ЗМІСТ

Вступ

Тема 1. Педагогічна майстерність викладача в контексті тенденцій розвитку вищої освіти	6
Тема 2. Функції професійної діяльності та професійна компетентність викладача	9
Тема 3. Розробка навчальних занять.....	13
Тема 4. Організація та проведення навчальних занять.....	14
Тема 5. Оцінювання результатів навчання.....	20
Тема 6. Розвиток загальних компетентностей та особистісних якостей викладача	24
Тема 7. Розвиток педагогічної техніки	26
Оцінювання	29
Рекомендована література	31

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

**ТРЕНІНГ КУРС: ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ:
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ
ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ
СПЕЦІАЛЬНОСТІ 073 «МЕНЕДЖМЕНТ»
ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ «МЕНЕДЖМЕНТ»
ТРЕТЬОГО (ОСВІТНЬО-НАУКОВОГО) РІВНЯ**

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Укладач: Дементьєва Тетяна Іванівна
Полякова Ганна Анатоліївна

Відповідальний за видання *Т. Ю. Погорєлова*

Редактор

Коректор

План 2025 р. Поз. № . Обсяг 31 с.

Видавець і виготовлювач – ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 61166, м. Харків, просп. Науки, 9-А
*Свідоцтво про внесення суб'єктів видавничої справи до Державного реєстру
ДК № 4853 від 20.02.2015 р.*